

I.

***Zpráva
o základních tendencích
příjmové a výdajové situace
domácností ČR v 1. - 3. čtvrtletí 2013***

(textová část)

Obsah

strana

Hlavní poznatky z analýzy	1
1. Příjmy domácností	5
1. 1 Základní charakteristika	5
1. 2 Mzdy.....	7
1. 3 Sociální příjmy.....	14
2. Spotřebitelské ceny a životní náklady	20
3. Peněžní výdaje, půjčky a úspory domácností	22

Hlavní poznatky z analýzy

I přes nadále pokračující meziroční poklesy HDP ve všech třech čtvrtletích roku 2013 začíná česká ekonomika vykazovat známky jistého zlepšení a tempo poklesu se průběžně snižuje. Meziroční **propad hrubého domácího produktu** (ve stálých cenách) byl za prvních devět měsíců **1,7 %**. Ve druhém a třetím čtvrtletí však již došlo k mírnému mezičtvrtletnímu růstu HDP. Při srovnání hospodářského růstu s průměrem EU ale Česká republika nadále zaostává:

- ⇒ jedním z důvodů ekonomického poklesu byla stále nedostatečná dynamika **spotřeby domácností** determinovaná po celý rok nízkou nominální a reálnou úrovní jejich peněžních příjmů, a to zejména mzdových,
- ⇒ spotřebu domácností ovlivňoval **vývoj spotřebitelských cen** významně předurčený na jedné straně změnou DPH v celé sféře komodit již na počátku roku, spolu s deregulovanými cenami a pozdější vliv změny spotřebních daní, na druhé straně příznivějším vývojem tržních cen, a to i potravin, pohonných hmot apod.; nižší nárůst cen v roce 2013 proti roku 2012 **se ale ve spotřebě domácností téměř neprojevil**,
- ⇒ dalším významným důvodem pro pomalé zotavování národního hospodářství jsou **stále nízké investice**, kdy tvorba hrubého fixního kapitálu meziročně klesá již deváté čtvrtletí v řadě.

Rozbor příjmů a výdajů domácností přinesl zejména tyto hlavní poznatky:

- ⇒ úhrnný **disponibilní důchod** sektoru **domácností** (na makroúrovni statistiky národních účtů) **klesl** nominálně **o 0,7 % na 1548,1 mld. Kč**, při reálném poklesu o 2,2 %; s výjimkou ostatních běžných transferů **klesla kupní síla všech dalších součástí běžných příjmů sektoru domácností**, a to vč. náhrad zaměstnancům (zejména mezd a platů) a sociálních dávek,

- ⇒ **vývoj** nominálních **čistých příjmů na úrovni** konkrétních typů **domácností** (na bázi statistiky rodinných účtů) byl **v meziročním srovnání v úhrnu výrazně horší** (meziroční index klesl ze 105,4 % v 1. – 3. čtvrtletí 2012 na 98,9 % ve srovnatelném období 2013), **nárůst vykázaly** pouze domácnosti důchodců bez ekonomicky aktivních členů a zaměstnanecké bezdětné domácnosti (především vliv nízké základny ledna až září 2012 a obměny zpravodajského souboru); **část příjmů domácností pohltila cenová inflace a** nepříznivou skutečností je, že druhý **nejhorší vývoj reálných příjmů zaznamenala sociálně ohrožená skupina domácností zaměstnanců s dětmi** (pokles o 3,2 %),
- ⇒ **největším zdrojem peněžních příjmů domácností byly mzdy; průměrná nominální měsíční mzda v národním hospodářství** (na přepočtené počty zaměstnanců) činila **24 622 Kč a její meziroční dynamika růstu se z 2,4 % v lednu – září 2012 snížila na 0,7 %**; po zohlednění nárůstu cenové inflace **došlo k poklesu reálné úrovně průměrné mzdy o 0,8 %**,
- ⇒ **příjmy domácností sociálního charakteru mírně vzrostly** (meziroční index 101,3 %), **pokles** byl zaznamenán **u dávek důchodového pojištění**, příjmy občanů z ostatních dávek sociálního pojištění se zvýšily, a to jak v nominálním, tak i reálném vyjádření,
- ⇒ **průměrná výše** (samostatně vypláceného) starobního **důchodu vzrostla o 1,8 % na 10 955 Kč**, jeho reálná hodnota se snížila o 0,4 % (při použití indexu životních nákladů domácností důchodců 102,2 %),
- ⇒ vzrostl průměrný **počet** evidovaných **nezaměstnaných** a zároveň i počet evidovaných nezaměstnaných s nárokem na podporu, **průměrná výše podpory v nezaměstnanosti** se meziročně zvýšila o 7,2 % na **6 263 Kč** měsíčně,
- ⇒ **výrazně (o 38,7 %) se zvýšil objem prostředků** vyplacených **na dávky pomoci v hmotné nouzi** zejména v souvislosti s navýšením počtu příjemců dávek v důsledku méně příznivé situace v oblasti příjmů z pracovní činnosti, zvyšujícího se počtu dlouhodobě nezaměstnaných bez nároku na podporu

v nezaměstnanosti, růstu počtu domácností v tzv. jiných formách bydlení a jejich nákladů na bydlení,

- ⇒ značně **omezená poptávka** po zboží a službách **se projevila ve výdajích** domácností na individuální spotřebu sektoru domácností (makroúroveň) i v domácnostech na mikroúrovni; **příčinou** bylo nejen zvýšení cen vlivem růstu obou sazeb DPH a obecného cenového růstu, **ale také přetrvávající obavy domácností z budoucího ekonomického vývoje**; pozitivně lze z pohledu domácností hodnotit skutečnost, že již od 2. čtvrtletí 2012 zpomalovalo tempo růstu cen **v bydlení**, a to tak, že ve 3. čtvrtletí 2013 činilo meziročně jen 1,2 %,
- ⇒ **růst zadlužování** domácností byl nadále **poměrně vysoký** (meziročně o 3,6 %) a celkový stav úvěrů domácností dosáhl na konci třetího čtvrtletí 1 160,6 mld. Kč. I přesto, že zadlužení domácností v poměru k HDP není tak vysoké jako v jiných státech EU, při nízkých disponibilních důchodech se jedná o **riziko pro další růst národního hospodářství**; oproti tomu celkové **vklady domácností**, které se zvýšily na 1 788,9 mld. Kč, **rostly meziročně pomaleji** (pouze o 1,9 %) a jednalo se hlavně o **přírůstek netermínovaných vkladů**.

* * *

V dalších částech Zprávy je uvedena základní charakteristika a hodnocení souvislostí, které v lednu – září 2013 ovlivňovaly vývoj příjmů a výdajů domácností v České republice. Jejím hlavním cílem je vyjádřit především rozhodující tendence ve vývoji základních (dostupných) ukazatelů životní úrovně českých domácností.

Je třeba upozornit na skutečnost, že statistika rodinných účtů (použitá v analýze) je především výdajovou statistikou, údaje za příjmy jsou rodinnými účty sledovány jen doplňkově – přesto jsou (vzhledem k absenci jiných aktuálních zdrojů) jediným zdrojem dat pro základní (obecnější) hodnocení v konkrétním období. Výsledky statistiky rodinných účtů jsou rovněž významné pro kvalifikované odhady dopadů různých vládních opatření (daně, regulace cen, restrikce příjmů apod.) na sociální politiku státu, což platí i pro statistiku spotřebitelských cen.

Podrobnější zhodnocení vývoje bude předmětem analýzy těchto atributů za celý rok 2013, která bude předložena vládě koncem dubna letošního roku.

Při zpracování materiálu byla použita zejména data a analýzy: MPSV, ČSÚ, MF ČR, ČNB, ČSSZ, TREXIMA, AKAT a odborného a periodického tisku.

Zpráva obsahuje data platná k 16. lednu 2014.

1. Příjmy domácností

1. 1 Základní charakteristika

Běžné příjmy sektoru domácností (podle statistiky národních účtů) **dosáhly** celkové **výše 2 275,9 mld. Kč**. Meziročně tak **stagnovaly**, ale **reálně** (o 1,5 %) **poklesly** (při poklesu hrubého domácího produktu ve stálých cenách o 1,7 %).

Na reálném poklesu úhrnného objemu **běžných příjmů se** přibližně 46 % **podílely náhrady zaměstnancům** (pokles o 1,3 %) a více než jednou pětinou **smíšený důchod** (zahrnující zejména příjmy z podnikatelských aktivit) – reálný pokles o 1,8 %. V menší míře pak na něm participovaly **důchody z vlastnictví** (-6,1 %) a **sociální dávky** (-1,2 %). Naopak **vzrostla kupní síla** (objemu) **ostatních běžných transferů** (jedná se o náhrady z neživotního pojištění, výhry ze sázek a loterií apod. + 0,3 %).

Po odpočtu běžných výdajů (zejména daní z příjmů a příspěvků na sociální a zdravotní pojištění) zůstal sektoru domácností **úhrnný disponibilní důchod** v částce **1 548,1 mld. Kč**, což bylo **nominálně o 0,7 % a reálně o 2,2 % méně** než ve srovnatelném období roku 2012.

Relace disponibilního důchodu k objemu hrubého domácího produktu (v běžných cenách) meziročně **poklesla** o 0,3 p. b. **na 53,7 %**.

Podrobnější číselné údaje o vývoji příjmů (výdajů a úspor) sektoru domácností jsou součástí tabulky č. 1 v příloze.

Orientační **data o vývoji peněžních příjmů domácností** na mikroúrovni (zpravodajského souboru statistiky rodinných účtů) **ukázala** – ve srovnání s předchozí dynamikou v roce 2013 – **opětovné zhoršení dynamiky**, mj. rovněž v souvislosti s vyšší výchozí základnou ledna – září 2012:

- ⇒ **měsíční** nominální čistý peněžní **příjem na jednoho člena domácnosti** zpravodajského souboru činil **12 432 Kč** (o 138 Kč, tj. **o 1,1 % méně** než v 1. – 3. čtvrtletí 2012, kdy příjmy v průměru relativně výrazně vzrostly); při zohlednění meziroční cenové inflace ve výši 1,5 % **kupní síla** tohoto příjmu **klesla o 2,6 %** (tj. o 190 Kč),
- ⇒ nominální **pokles** čistých peněžních **příjmů** na osobu **vykázaly** – s výjimkou domácností důchodců a zaměstnanců bez dětí – **všechny ostatní typy domácnosti**, a to **v rozmezí - 4,2 %** (domácnosti osob samostatně výdělečně činných) **až -1,2 %** (domácnosti zaměstnanců celkem); **domácnosti důchodců bez ekonomicky aktivních členů vykázaly** – působením nízké základny roku 2012 – **zvýšení nominálních příjmů o 4,3 %** – podrobnější číselné údaje obsahuje tabulka č. 2 v příloze,
- ⇒ ve **snížení úhrnných příjmů domácností zaměstnanců s dětmi** (i celkem) se nejvíce projevily jejich **klesající sociální příjmy** (podrobněji v části 1. 3), **u domácností zaměstnanců bez dětí** se projevilo **propad příjmů z jejich závislé** (pracovní) **činnosti**; u domácnosti důchodců (bez ekonomicky aktivních členů) se zvýšily příjmy především vlivem dynamiky tzv. ostatních příjmů,
- ⇒ **průměrná domácnost** zpravodajského souboru statistiky rodinných účtů **měla k využití čistý nominální příjem 28 036 Kč měsíčně** – což bylo **o 365 Kč méně než před rokem**, vzhledem k inflaci **klesla jeho kupní síla o 402 Kč**.

V dalších částech zprávy jsou popsány nejdůležitější poznatky z analýzy vývoje dvou nejvýznamnějších kategorií příjmů domácností, tj. mezd a příjmů sociálního charakteru.

1. 2 Mzdy

Rozhodující část peněžních **příjmů domácností** tvořily **mzdy**. Celkový **objem mzdových prostředků** (bez ostatních osobních nákladů) zúčtovaný všem zaměstnancům k výplatě za celé národní hospodářství dosáhl za 1. - 3. čtvrtletí loňského roku **820,5 mld. Kč** a byl tak nominálně **o 0,4 % nižší** než ve stejném období roku 2012.

Průměrná hrubá měsíční nominální mzda na přepočtené počty zaměstnanců **v národním hospodářství dosáhla** v 1. - 3. čtvrtletí 2013 **výše 24 622 Kč**, což představovalo **meziroční nominální nárůst o 0,7 %**, tj. o 182 Kč. Spotřebitelské ceny se v porovnání se stejným obdobím předchozího roku zvýšily o 1,5 %, **průměrná reálná mzda** tedy vzhledem k vývoji inflace **poklesla o 0,8 %** (v 1. - 3. čtvrtletí 2012 se zvýšila nominálně o 2,4 %, reálně poklesla o 1,0 %). Klesající tempo růstu míry cenové inflace ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku způsobilo, že propad reálné mzdy byl i při nižším nominálním nárůstu mezd mírnější.

Vývoj **průměrné mzdy v podnikatelské sféře** byl stejný jako v národním hospodářství, tzn. průměrná mzda se zvýšila nominálně o 0,7 %, reálně poklesla o 0,8 % a **dosáhla úrovně 24 659 Kč**. Nárůst **průměrného platu v nepodnikatelské sféře** byl mírně (o 0,2 p. b.) vyšší a jeho úroveň činila **24 460 Kč** (nominální nárůst o 0,9 %, reálný pokles o 0,6 %) – viz tabulka č. 3 v příloze. I přes nepatrně vyšší nárůst platů v nepodnikatelské sféře převýšila průměrná mzda v podnikatelské sféře svůj úroveň plat ve veřejných službách a správě o 199 Kč. Relace této průměrné mzdy k průměrnému platu činila ve sledovaném období 100,8 % (ve stejném období předchozího roku 101,0 %).

Opačný trend ve vývoji průměrné mzdy v podnikatelské a nepodnikatelské sféře lze vyzorovat při hodnocení tempa růstu v jednotlivých čtvrtletích od počátku roku. Zatímco v podnikatelské sféře po poklesu nominální mzdy v 1. čtvrtletí došlo k jejímu pozvolnému nárůstu až na 1,4 % ve 3. čtvrtletí, v nepodnikatelské sféře

průměrný plat po stagnaci v 1. čtvrtletí a intenzivnějším nárůstu ve 2. čtvrtletí vzrostl ve 3. čtvrtletí pouze o 0,8 %.

Průměrná hrubá měsíční nominální mzda v národním hospodářství ve 3. čtvrtletí dosáhla 24 836 Kč a byla o 1,3 % vyšší než ve stejném období předchozího roku. Poprvé od konce roku 2012 došlo alespoň k udržení, resp. mírnému reálnému nárůstu o 0,1 %.

Součástí pravidelně publikovaných dat ČSÚ o průměrných mzdách byl i medián. **Medián mezd** (prostřední hodnota mzdového rozdělení) **dosáhl** ve 3. čtvrtletí letošního roku **úrovně 21 331 Kč. Proti stejnému období předchozího roku vzrostl nominálně o 1,5 % a reálně o 0,3 %.** Vzhledem ke zvětšujícím se rozdílům ve výdělcích zaměstnanců, které podstatně více ovlivňují úroveň průměrné mzdy, **byl medián mezd** ve sledovaném období **nižší o 3 505 Kč než průměrná mzda.** Medián mezd žen činil 19 061 Kč, medián mezd mužů byl o 4 136 Kč vyšší a dosáhl úrovně 23 197 Kč.

Informační systém o průměrném výdělku (ISPV) MPSV, který na základě výběrového šetření doplňuje mzdové statistiky ČSÚ, poskytuje řadu detailnějších statistik o mzdách (platech) zaměstnanců. Podle jeho výstupů za 3. čtvrtletí 2013 činil medián hrubé měsíční mzdy ve mzdové sféře 21 461 Kč a v platové sféře 23 882 Kč. Největší rozdíl mezi průměrnou mzdou a mediánem byl zaznamenán v odvětví „peněžnictví a pojišťovnictví“ - 12 214 Kč, což svědčí o výrazných rozdílech ve mzdách jednotlivých zaměstnanců tohoto odvětví. Opačná situace, tedy velmi malá diferenciací platů, byla pozorována u odvětví „vzdělávání“ platové sféry, ve které byl medián platu o 632 Kč vyšší než průměrný plat a činil 23 902 Kč.

Výše průměrné měsíční mzdy zaměstnanců pracujících v malých firmách (právnícké a fyzické osoby s méně jak 20 zaměstnanci) **podnikatelské sféry** v 1. - 3. čtvrtletí loňského roku **činila 17 765 Kč, tj. 72,2 % celospolečenského výdělkového průměru;** v porovnání se stejným obdobím roku 2012 došlo v důsledku vyšší dynamiky mezd v malých firmách ke zvýšení tohoto podílu (o 0,7 p. b.) – viz tabulku č. 4 v příloze.

Vývoj mezd v období leden – září charakterizovaly zejména následující skutečnosti:

- ⇒ velmi **nízký růst průměrné nominální mzdy** jak v národním hospodářství jako celku, tak i v podnikatelské a nepodnikatelské sféře,
- ⇒ pokračující meziroční **pokles kupní síly výdělků**, který ovlivňuje výdaje domácností na konečnou spotřebu a spotřebitelskou poptávku,
- ⇒ **nesoulad mezi dynamikou mezd a vývojem produktivity práce**,
- ⇒ mírné **snížení jak meziodvětvové diferenciací mezd zaměstnanců, tak územní diferenciací** (na makroúrovni).

Pokles průměrné reálné hodnoty mezd v 1. – 3. čtvrtletí 2013 o **0,8 %** byl o 0,2 p. b. nižší než ve stejném období předchozího roku (pozitivně ho ovlivnil vývoj zejména v samotném 3. čtvrtletí). V prvních dvou čtvrtletích roku 2013 intenzita poklesu postupně slábla a ve 3. čtvrtletí 2013 již došlo ke zvýšení reálných mezd o 0,1 %. Na tomto nárůstu se podílelo na jedné straně zvyšující se tempo růstu nominálních mezd, na straně druhé naopak zpomalující se míra cenové inflace (ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku - podrobněji viz část 2 materiálu). **Propad průměrné reálné mzdy** v 1. – 3. čtvrtletí byl zaznamenán **v 15 z 19 sledovaných odvětvových agregací CZ-NACE a ve 12 ze všech 14 krajů** (viz dále).

Negativní skutečností stále je, že snížení kupní síly výdělků (přes dílčí zlepšení) **bylo doprovázeno** stále ještě větším **propadem produktivity práce**. Pokračovala tak tendence, která se projevila již v předchozím období. Dynamika úhrnné **produktivity práce** (v pojetí hrubého domácího produktu ve stálých cenách na 1 pracovníka v národním hospodářství) **poklesla** ve sledovaném období meziročně o **2,7 %** a zaostala o 1,9 p. b. za dynamikou průměrné reálné mzdy – podrobný vývoj za jednotlivá čtvrtletí viz graf č. 1 za tabulkou č. 4 v příloze.

Relace produktivity práce a mezd se promítla negativně do vývoje jednotkových mzdových nákladů, které v meziročním pohledu za leden – září nominálně vzrostly o 3,5 % a reálně o 2,0 %. Přesto vývoj mezd nepředstavoval zásadní riziko z pohledu udržení konkurenceschopnosti tuzemské produkce.

Reálná hodnota objemu mzdových prostředků zúčtovaných k výplatě poklesla oproti 1. – 3. čtvrtletí 2012 o 1,9 %; mzdová náročnost HDP (relace objemu mzdových prostředků k objemu hrubého domácího produktu v běžných cenách) ve stejném porovnání stagnovala na 28,5 %.

Část mezd, které svým zaměstnancům dlužili insolventní zaměstnavatelé v režimu konkurzního řízení, jim byla vyplacena Úřadem práce ČR **na základě zákona č. 118/2000 Sb., o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele** a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Celkem bylo takto **k 30. 9. 2013 poskytnuto 264,5 mil. Kč** (o 77,9 mil. Kč méně než v 1. - 3. čtvrtletí 2012), z toho nejvíce v kraji hl. m. Praha (68,2 mil. Kč), v Jihočeském kraji (40,0 mil. Kč) a Moravskoslezském kraji (28,0 mil. Kč).

Na **meziroční nominální zvýšení celkového průměrného platu v nepodnikatelské sféře mělo výrazný vliv odvětví „vzdělávání“**, kde byl zaznamenán nárůst o 1,5 %. Ještě výrazněji lépe na tom byli v rámci tohoto odvětví zaměstnanci státních školských zařízení, kde průměrný plat stoupl o 5,7 % a dosáhl výše 32 282 Kč, zatímco u zaměstnanců škol a školských zařízení zřizovaných kraji a obcemi došlo k poklesu průměrného platu o 0,1 % na 21 978 Kč. V odvětvích **„veřejná správa, obrana, sociální zabezpečení“** a **„kulturní, zábavní a sportovní činnosti“** vzrostl nominálně průměrný výdělek o 0,3 %. V odvětví **„zdravotní, sociální péče“** průměrné platy **nominálně stagnovaly**, přičemž ve státem zřízených zdravotnických zařízeních dokonce poklesly o 1,7 % (to však bylo ovlivněno poměrně výrazným nárůstem jejich platů v roce 2012). Po zohlednění nárůstu spotřebitelských cen došlo ve většině odvětví k poklesu **kupní síly průměrného výdělku** oproti 1. – 3. čtvrtletí 2012 – podrobně viz tabulku č. 5 v příloze.

Na nízké tempo růstu průměrné mzdy v podnikatelské sféře působily především **tyto základní faktory:**

- ⇒ nadále přetrvávající obavy ze současného i budoucího vývoje domácí i světové ekonomiky,
- ⇒ **obezřetná mzdová a personální politika**, která závisí na vývoji nově uzavřených obchodů, zakázek a kontraktů **a očekávání budoucího hospodaření** klíčových podniků a firem,
- ⇒ přetrvávající relativně vysoký **podíl nezaměstnaných z celkového počtu obyvatel ve věku 15 – 64 let** (7,6 % k 30. září 2013) **a s tím související přebytek nabídky** zaměstnanců **řady profesí** na trhu práce.

Z údajů o **průměrném evidenčním počtu zaměstnanců** (dle Podnikové statistiky o mzdách a zaměstnancích; liší se od Výběrových šetření pracovních sil) je patrný stále pokračující meziroční úbytek zaměstnanců (o 42,8 tis.). Na poklesu zaměstnanosti se v 1. - 3. čtvrtletí loňského roku podílela opět pouze podnikatelská sféra, a to 52,6 tis. zaměstnanci. V nepodnikatelské sféře došlo po poklesech počtu zaměstnanců v předešlých obdobích k jejich zvýšení o 9,8 tis. Na tomto nárůstu se podílely především veřejně prospěšné práce, které jsou zařazeny do odvětví „veřejná správa“. Snížení počtu zaměstnanců se neomezilo jen na několik odvětví, ale zasáhlo 11 z 19 odvětví CZ-NACE. Nejvyšší pokles počtu zaměstnanců byl zaznamenán v odvětvích „stavebnictví“ (o 15,2 tis.), „zpracovatelský průmysl“ (o 15,1 tis.), „velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel“ (o 8,0 tis.) a „ubytování, stravování a pohostinství“ (o 7,3 tis.). Největší nárůst zaměstnanosti byl v odvětvích „veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení“ (o 6,1 tis.) „činnosti v oblasti nemovitostí“ (o 1,7 tis.) a „informační a komunikační činnosti“ (o 1,2 tis.).

Z hlediska odvětvového členění (podle Klasifikace ekonomických činností CZ-NACE – viz tabulka č. 6 v příloze) **dosáhla v 1. – 3. čtvrtletí 2013 nejvyšší nominální průměrné mzdy** tradičně **odvětví „peněžnictví a pojišťovnictví“** (46 939 Kč), **odvětví „informační a komunikační činnosti“** (45 729 Kč) a **odvětví „výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu“** (39 522 Kč). Celorepublikový průměr (24 622 Kč) byl překročen rovněž v odvětvích „profesní, vědecké a technické činnosti“ (31 200 Kč), „těžba a dobývání“ (29 930 Kč), „veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení“ (26 211 Kč) a „zdravotní

a sociální péče“ (24 728 Kč). **Nejnižší průměrná mzda byla v odvětvích „ubytování, stravování a pohostinství“ (13 800 Kč), „administrativní a podpůrné činnosti“ (16 616 Kč) a „ostatní činnosti“ (19 339 Kč).**

V šesti odvětvích byl zaznamenán nadprůměrný nominální nárůst průměrné mzdy, z toho však v pouhých třech došlo i k posílení kupní síly reálné mzdy (v porovnání se stejným obdobím předchozího roku). Jednalo se o odvětví s dlouhodobě nejnižší nominální průměrnou mzdou **„ubytování, stravování a pohostinství“** (nominálně nárůst o 3,8 %, reálně o 2,3 %), dále pak **„zemědělství, lesnictví a rybnářství“** (nominálně o 2,6 %, reálně o 1,1 %) a **„zpracovatelský průmysl“** (nominálně o 1,6 %, reálně o 0,1 %). Ve všech ostatních odvětvích nominální nárůst průměrné mzdy nepokryl růst inflace a došlo buď k poklesu, nebo ke stagnaci její kupní síly. **Největší pokles průměrné mzdy byl vykázán v 1. - 3. čtvrtletí hodnoceného období v odvětví s nejvyšší nominální průměrnou mzdou „peněžnictví a pojišťovnictví“** (nominálně o 5,0 %, reálně o 6,4 %), v odvětví **„těžba a dobývání“** (nominálně o 2,2 %, reálně o 3,6 %) a v odvětví **„činnosti v oblasti nemovitosti“** (nominálně o 1,6 %, reálně o 3,1 %).

Meziodvětvová mzdová diference proti stejnému období předchozího roku **poklesla**; variační koeficient průměrných mezd (podle sekcí CZ-NACE) se snížil o 1,5 p. b. na 33,9 %.

Výše průměrné nominální mzdy se výrazně lišila i podle velikosti zpravodajské jednotky, tj. čím větší byl počet zaměstnanců, tím vyšší byla průměrná mzda. V malých podnicích do 19 zaměstnanců (velikostní kategorii s druhým nejvyšším počtem zaměstnanců – cca 787 tisíc) byla sice s úrovní **17 932 Kč** nejnižší (téměř 73 % průměrné mzdy v národním hospodářství), ale zaznamenala ve sledovaném období druhý nejvyšší meziroční nominální nárůst o 1,2 % (reálně poklesla o 0,3 %). Naopak nejvyšší průměrná mzda **29 635 Kč** (cca 120 % průměru) byla vyplacena **v organizacích s 1 000 a více zaměstnanci**. Její meziroční nominální nárůst o 0,8 % převýšil průměr za celé národní hospodářství o 0,1 p. b., reálně však poklesla o 0,7 %. K nejvyššímu nárůstu průměrné mzdy - nominálně o 1,6 %, resp. reálně o 0,1 % došlo v organizacích s počtem zaměstnanců v intervalu 250 až 499, kde byl současně vykázán i nárůst zaměstnanosti (o 1,9 tis.).

V ostatních velikostních kategoriích podniků buď došlo k nominálnímu poklesu průměrné mzdy, nebo její nárůst nepokryl růst spotřebitelských cen a tudíž reálná mzda poklesla v rozsahu o 0,3 až 2,0 %. Významně se nepříznivá situace projevila v organizacích s 20 – 49 zaměstnanci, ve kterých se nejvíce snížila zaměstnanost (o 23,6 tis.) a zároveň poklesla reálná mzda o 1,6 % – podrobněji viz tabulku č. 7 v příloze.

V krajském členění byl zaznamenán meziroční nominální růst průměrné mzdy ve všech krajích s výjimkou hl. m. Prahy. K zachování její kupní síly však došlo pouze v Kraji Vysočina a Jihomoravském kraji. Přes pokles průměrné mzdy v hl. m. Praze bylo v tomto regionu dosaženo její nejvyšší úrovně, a to 32 362 Kč – tj. více než 131 % celorepublikového průměru. Z ostatních krajů nejvýznamnější relativní vzestup průměrné nominální mzdy vykázaly výše zmíněný Kraj Vysočina (o 1,6 %) a Jihomoravský kraj (o 1,5 %); naopak nejnižší nárůst byl (vedle již zmíněného nominálního poklesu v hl. m. Praze) v krajích Zlínském (o 0,1 %), Moravskoslezském a Karlovarském (oba o 0,5 %); celorepublikového průměru nedosáhl ani Plzeňský kraj. Nejnižší absolutní úroveň průměrné mzdy 20 991 Kč byla vykázána v Karlovarském kraji. Nejvýznamnější pokles zaměstnanosti byl zaznamenán v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, tj. v krajích které vykazují dlouhodobě nejvyšší „míru nezaměstnanosti“ – viz tabulku č. 8 v příloze.

Současně došlo ke **zmírnění mzdové diferenciace**, tj. snížení extrémních mzdových hladin (hl. m. Praha x Karlovarský kraj) o 231 Kč na 11 371 Kč. Hodnota variačního koeficientu v tomto členění klesla z 12,2 % v 1. - 3. čtvrtletí 2012 na 11,8 % ve stejném období roku 2013.

1. 3 Sociální příjmy

Celkový objem sociálních příjmů (druhé nejvyšší složky peněžních příjmů domácností) **dosáhl** od počátku roku do konce září 2013 částky **345,2 mld. Kč** a **převýšil skutečnost stejného období roku 2012 o 4,5 mld. Kč**, tj. o 1,3 % nominálně, reálně byl ale o 0,2 % nižší. **Pokles** byl zaznamenán u **dávek důchodového pojištění** (vysvětlení v následujícím odstavci). **Příjmy občanů z ostatních druhů sociálních dávek se zvýšily** - viz tabulku č. 9 v příloze.

Dávky důchodového pojištění, na které bylo v 1. – 3. čtvrtletí 2013 bez dávek vyplácených do ciziny poskytnuto **270,6 mld. Kč**, tj. **o 1,6 mld. Kč** (o 0,6 %) **méně** než ve srovnatelném období roku 2012, se podílely na celkové úrovni sociálních příjmů domácností 78,4 %. Tato situace byla způsobena **především zvýšenou zálohou** (poskytnutou v prosinci 2012 ve výši **6,9 mld. Kč**) na výplatu důchodů v prvních dnech ledna 2013 (tato záloha byla vyúčtována a uvedena ve statistice v prosinci 2012), což zároveň ovlivňuje vykázanou výši výdajů na důchody od počátku roku 2013.

Nárůst zaznamenaly **výdaje na starobní důchody**, které (bez dávek vyplácených do ciziny) **vzrostly** o 0,1 mld. Kč **na 218,1 mld. Kč**. Jejich podíl na celkovém objemu výdajů na dávky důchodového pojištění dosáhl 80,6 %. **Výdaje na invalidní důchody se** (bez dávek vyplácených do ciziny) **snížily** o 1,4 mld. Kč (o 4,2 %) **na 32,3 mld. Kč**.

Průměrná výše (samostatně vypláceného) **starobního důchodu se** v období leden – září 2013 meziročně **zvýšila** o 191 Kč (o 1,8 %) **na 10 955 Kč**, v reálném **vyjádření se snížila o 0,4 %** (při použití indexu životních nákladů domácností důchodců 102,2 %).

V září 2013:

- ⇒ pobíralo důchod **2 846,7 tis. osob**, přičemž jejich počet se meziročně snížil o 8,9 tis. (tj. o **0,3 %**). **Starobní důchod** (včetně poměrného) pobíralo **2 337,1 tis. osob** (o 0,3 tis. osob méně než v září 2012), z toho **trvale krácený předčasný důchod 535,7 tis. osob** (o 19,3 tis., tj. o **3,7 % více**). Počty příjemců ostatních druhů důchodů se meziročně snížily, a to invalidních o 5,5 tis. (o 1,2 %), vdovských a vdoveckých o 1,9 tis. (o 4,9 %) a sirotčích o 1,1 tis. (o 2,9 %),
- ⇒ **průměrný nominální starobní důchod** (vyplácený samostatně) **dosáhl 10 972 Kč a převýšil** o 192 Kč (tj. o **1,8 %**) skutečnost stejného měsíce roku 2012 (tabulka č. 10). U **žen** činil 9 959 Kč a představoval **82,0 % průměrného důchodu mužů** (12 152 Kč). Průměrná výše trvale kráceného předčasného důchodu byla oproti průměrnému starobnímu důchodu o 1 175 Kč nižší a dosáhla 9 797 Kč (o 161 Kč více než v září roku 2012), z toho u mužů 10 923 Kč a u žen 8 861 Kč,
- ⇒ pobíralo samostatně vyplácený starobní důchod ve výši **do 10 999 Kč měsíčně 52,8 %** osob, ve výši **11 000 Kč – 13 999 Kč měsíčně 38,1 %** osob, **více než 14 000 Kč** měsíčně mělo **9,1 %** důchodců.

Na dávkách státní sociální podpory a pěstounské péče bylo od ledna do září 2013 **vyplaceno 28,0 mld. Kč** a zůstaly tak s 8,1 procentním podílem na celkových sociálních příjmech obyvatel nadále druhou nejvýznamnější složkou sociálních příjmů domácností. V hodnoceném období bylo touto formou vyplaceno meziročně **o 1,3 mld. Kč více** finančních prostředků (**o 4,9 %**) než ve stejném období předchozího roku – viz tabulky č. 9 a 11 v příloze.

Výdaje na rozhodující dávku tohoto systému – rodičovský příspěvek (s podílem 65,6 % na celkovém objemu těchto dávek) **klesly o 2,4 %** (o 0,4 mld. Kč) na **18,4 mld. Kč**. Průměrný počet měsíčně poskytovaných rodičovských příspěvků se snížil o 4,1 %, tj. o 12,9 tis. na 298,3 tis., mj. v souvislosti s průběžným poklesem porodnosti od roku 2009.

Výrazný přírůstek byl zaznamenán u **příspěvku na bydlení** (19,4 % podíl na celkové výši výdajů na dávky státní sociální podpory a pěstounské péče). V lednu až září 2013 na něj bylo vynaloženo **5,4 mld. Kč**, tj. **o 28,4 %** (o 1,2 mld. Kč) **více** při zvýšeném počtu v průměru měsíčně vyplácených dávek (o 18,8 %, tj. o 30,2 tis.) na 190,9 tis., jejichž průměrná výše vzrostla z 2 943 Kč na 3 178 Kč (o 8,0 %).

Je to důsledek zvýšených nákladů na bydlení, úpravy stanovených normativů pro propočtení této dávky i méně příznivé příjmové situace domácností.

Formou **přídavku na dítě** (s podílem 9,2 % na celkovém objemu dávek státní sociální podpory a pěstounské péče) bylo vyplaceno **2,6 mld. Kč** (nárůst o 0,2 %), tj. **přibližně stejně** jako ve stejném období předchozího roku. Rovněž počet dávek ve sledovaném období vzrostl jen o 0,3 % (o 1,3 tis.) na 477,5 tis.

Na **porodném**, které je od 1. 1. 2011 vypláceno jen na první dítě rodinám s příjmy do 2,4 násobku životního minima, bylo vyčerpáno **110,4 mil. Kč**, tj. **o 4,2 % více** než ve stejném období předchozího roku.

Dávky pěstounské péče (5,4 % podíl na celkovém objemu dávek státní sociální podpory a pěstounské péče) jsou od ledna 2013 upraveny zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. Bylo na ně poskytnuto **o 64,8 %** meziročně **více** (o 590,9 mil. Kč), tedy **1,5 mld. Kč**. V souvislosti s touto změnou právní úpravy došlo především ke zvýšení odměny pěstouna a nárůstu vyplacených dávek, jejichž průměrný měsíční počet vzrostl o 9,0 % (na 21,9 tis.) – viz tabulky č. 11 – 14 v příloze.

Podle územního členění připadla **nejvyšší částka** poskytnutá prostřednictvím systému státní sociální podpory **na 1 obyvatele** v kraji **Ústeckém a Moravskoslezském, nejnižší v Plzeňském kraji** (tabulka č. 15 v příloze).

V pořadí **třetí** objemově **největší položku** sociálních příjmů domácností tvořily **dávky nemocenského pojištění**. Touto formou bylo v 1. – 3. čtvrtletí 2013 poskytnuto **15,3 mld. Kč**, což bylo **o 4,2 %** (o 0,6 mld. Kč) **více** než ve srovnatelném období předchozího roku.

Rozhodující dávkou bylo **nemocenské**, jehož podíl na dávkách nemocenského pojištění činil 60,4 % a jehož **objem se zvýšil o 5,0 %** (o 0,4 mld. Kč) na **9,2 mld. Kč**.

Na peněžitou pomoc v mateřství bylo za leden až září 2013 vyplaceno **5,4 mld. Kč**, tedy **o 0,8 %** (o 44 mil. Kč) meziročně **více**. Její podíl na dávkách nemocenského pojištění činil 35,4 %.

Výdaje na **ošetřovné** se ve sledovaném období **zvýšily** na **0,6 mld. Kč** (**o 25,3 %**, tj. o 128,0 mil. Kč).

Na **vyrovnávacím příspěvku v těhotenství a mateřství**, (jehož výše nemá vliv na celkový vývoj dávek nemocenského pojištění) bylo vyplaceno 5,1 mil. Kč (**zvýšení o 2,0 %**), viz tabulku č. 16 v příloze.

Další významnou složkou sociálních příjmů domácností je **příspěvek na péči**. V hodnoceném období bylo takto čerpáno **14,6 mld. Kč**, což bylo **o 6,6 %** (906,4 mil. Kč) meziročně **více**. Největší nárůst byl zaznamenán v hl. m. Praze (11,4 p. b.) a v Karlovarském kraji (11,2 p. b.) – viz tabulku č. 17 v příloze. **Měsíčně** bylo v průměru vyplaceno **320,1 tis. dávek**, tedy o 15,9 tis. (o 5,2 %) více než v 1. – 3. čtvrtletí 2012, z toho v I. stupni závislosti 108,0 tis. (33,7 %), ve II. stupni 103,0 tis. (32,2 %), ve III. stupni 67,8 tis. (21,2 %) a ve IV. stupni 41,4 tis. dávek (12,9 %).

Prostředky vyplacené formou **podpory v nezaměstnanosti** se podílely na celkových sociálních příjmech 2,2 %. V lednu – září 2013 na ně bylo vyčerpáno **7,5 mld. Kč** při meziročním **nárůstu o 11,2 %** (o **0,8 mld. Kč**). Počínaje lednem 2013 byla míra registrované nezaměstnanosti nahrazena ukazatelem podíl nezaměstnaných osob, který udává podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let k obyvatelstvu stejného věku. V uvedeném období vzrostl **průměrný podíl nezaměstnaných osob** z 6,7 na **7,7 %**, tj. o 1,0 p. b. Průměrný počet evidovaných nezaměstnaných se zvýšil o 60,7 tis. (o 12,1 %) na 563,8 tis., přičemž průměrný počet evidovaných nezaměstnaných **s nárokem na podporu** v nezaměstnanosti vzrostl na **121,2 tis.** (o 13,5 tis., tj. o 12,6 %). Podíl žen pobírajících podporu v nezaměstnanosti na celkovém počtu uchazečů s podporou

činil 47,6 % (o 1,4 p. b. méně než v 1. – 3. čtvrtletí 2012). Na jedno volné místo připadalo na 14,4 uchazeče (ve stejném období roku 2012 na 12,5 uchazečů).

Průměrná výše podpory v nezaměstnanosti vzrostla meziročně ve sledovaném období **o 7,2 %** (o 419 Kč) na **6 263 Kč**. Vzestup průměrné výše podpory byl zaznamenán ve všech krajích ČR. Nejnižší průměrnou úroveň podpory vykázal kraj Zlínský (5 938 Kč), nejvyšší hl. m. Praha (7 661 Kč) – viz tabulku č. 18 v příloze.

Dávky pomoci v hmotné nouzi, které patří mezi složky s menším podílem na celkových sociálních příjmech domácností, ale jejichž podíl na celkových sociálních příjmech se zvyšuje (ve sledovaném období meziročně z 1,6 % na 2,2 %, tedy o 0,6 p. b.), byly čerpány ve **výši 7,7 mld. Kč**. V porovnání s množstvím prostředků poskytnutých touto formou v lednu – září 2012 se jednalo o jejich **výrazné překročení (o 38,7 %, tj. o 2,1 mld. Kč)**, které je způsobeno zejména navýšením počtu příjemců dávek v souvislosti s vysokým počtem uchazečů o zaměstnání bez nároku na podporu v nezaměstnanosti, nepříznivou ekonomickou situací domácností, růstem nákladů na bydlení a řešením červencových povodní – viz tabulku č. 19 v příloze.

Výdaje na **příspěvek na živobytí** (jejichž podíl činil ve sledovaném období 71,4 % z úhrnného objemu prostředků na dávky pomoci v hmotné nouzi) vzrostly **na 5,5 mld. Kč** a **převýšily** skutečnost předchozího roku **o 1,2 mld. Kč (o 28,7 %)**. Meziročně výrazně vzrostly ve všech krajích (v rozmezí od 25,2 % v Karlovarském kraji do 54,4 % v hl. m. Praze), viz tabulku č. 20 v příloze. **Průměrný měsíční počet dávek** se zvýšil o 35,6 tis. (o 31,6 %) na **148,4 tis.** Z celkového počtu dávek připadalo 52,3 % (o 3,7 p. b. více než v 1. – 3. čtvrtletí roku 2012) na domácnosti jednotlivců, 8,4 % (o 2,0 p. b. méně) na domácnosti s 5 a více členy. V souvislosti s vyšším počtem domácností s jedním členem se meziročně snížila průměrná výše dávky o 83 Kč (činila 4 151 Kč), neboť jednočlenné domácnosti pobírají nižší dávky.

Na **doplatku na bydlení**, který představuje 26,1 % z úhrnu dávek pomoci v hmotné nouzi, bylo vyplaceno **2,0 mld. Kč**, tj. **o 0,8 mld. (o 74,5 %) více** než

ve stejném období loňského roku; došlo nejen ke zvýšení počtu příjemců této dávky, ale i k nárůstu její průměrné výše. I u čerpání této dávky došlo ve všech krajích k výraznému překročení proti skutečnosti předchozího roku, a to v rozmezí od 56,3 % (Pardubický kraj) do 93,0 % (hl. m. Praha), jak ukazuje tabulka č. 20 v příloze. **V průměru** bylo za leden až září vyplaceno **62,9 tis. dávek**, tj. o 24,9 tis. (o 65,4 %) více než za stejné období roku 2012 (z nich téměř 42 % v Ústeckém a Moravskoslezském kraji), z tohoto počtu připadla největší část – 51,1 % na domácnosti jednotlivců, domácnostem s 5 a více členy bylo vyplaceno 8,2 % dávek. Z hlediska forem bydlení byla většina dávek vyplacena domácnostem bydlícím v nájemní formě bydlení (50,7 %) a domácnostem na ubytovnách (30,0 %), v podnájmech (7,4 %) a azylových domech (3,1 %). Průměrná výše dávky činila 3 575 Kč (o 421 Kč meziročně více).

Výdaje na mimořádnou okamžitou pomoc (poslední z dávek tohoto systému) se proti srovnatelnému období **zvýšily**. Bylo na nich vyplaceno **191,1 mil. Kč**, tj. **o 50,9 %** (o 64,5 mil. Kč) více. K výraznému nárůstu výdajů došlo v souvislosti s řešením následků červnových povodní v krajích: Ústeckém (o 370,2 %), Středočeském (161,5 %), Královéhradeckém (148,6 %), hl. m. Praze (80,9 %) a Jihočeském (64,3 %) – viz tabulku č. 20 v příloze.

Dávky podmíněné zdravotním stavem se podílely na celkových sociálních příjmech pouze 0,4 %. Bylo na nich vyplaceno **1,4 mld. Kč** (o **28,3 %** více než od ledna do září 2012). Tento výrazný meziroční nárůst výdajů byl způsoben pozdějším náběhem výplat nových typů dávek v minulém roce. V 1. – 3. čtvrtletí 2013 bylo vyplaceno 5 170 příspěvků na zvláštní pomůcku v celkové výši 592,1 mil. Kč. Příspěvků na mobilitu bylo čerpáno v průměru měsíčně 234,1 tis. a bylo na ně vyplaceno za leden až září 2013 celkem 839,1 mil. Kč.

2. Spotřebitelské ceny a životní náklady

Nárůst spotřebitelských cen a životních nákladů domácností **byl** v lednu až září 2013 **výrazně nižší než před rokem**. Úhrnná cenová hladina byla v září ve srovnání s prosincem 2012 vyšší jen o **0,9 %** (ve stejném období roku 2012 stoupla o 2,3 %) a **proti 3. čtvrtletí 2012 vzrostla ve 3. čtvrtletí 2013 meziročně o 1,2 %** (rozdíl - 2,4 p. b.) – viz tabulku č. 21.

V **1. čtvrtletí 2013** (vzestup proti 4. čtvrtletí 2012 o 1,4 %) **vzrostly spotřebitelské ceny** tradičně **nejvíce v lednu** (proti prosinci o **1,3 %**). **Lednový vzestup spotřebitelských cen byl téměř ze dvou třetin způsoben změnou sazeb DPH o 1 p. b. na 15 % (snížená) a na 21 % (základní) s dopadem do souhrnné inflace ve výši 0,8 p. b.**; necelou **jednou třetinou** (dopad 0,3 p. b.) participovalo na lednovém cenovém vzestupu **navýšení regulovaných a dalších administrativně stanovených cen: v bydlení podražila elektřina a zemní plyn** (v průměru o 3,3 %, resp. o 2,0 %), **teplo a teplá voda** (o 3,6 %) a **vodné a stočné** (o 6,7 %). **Relativně mírný byl v lednu pohyb tržních cen** – u cen **potravin a nealkoholických nápojů** působil vliv dražšího pečiva, mlékárenských výrobků, zeleniny, ovoce a brambor, **pohonné hmoty s výkyvy podražily** průměrně o 0,5 %.

Ve 2. čtvrtletí (mezičtvrtletně +0,2 %) byl **nejvýznamnější červnový vzestup cen brambor** (o 86,0 %), **ovoce, masa, pekárenské a mlékárenské produkce**; v souvislosti s posunem dopadu zvýšení spotřební daně od počátku roku (obvyklé předzásobení prodejců) **podražily tabákové výrobky**; nadále **rostly tržní ceny pohonných hmot** (kde každým měsícem tohoto období narůstala historická maxima cen benzínu a motorové nafty).

Poprvé v roce 2013 **klesla ve 3. čtvrtletí** (mezičtvrtletně o **0,3 %**) celková **hladina spotřebitelských cen**. Příčinou byly **levnější oděvy a obuv** v souvislosti s letními slevami, sezónní **pokles cen ovoce a zeleniny** a výrazné **slevy mobilních**

operátorů v oblasti telekomunikací; mimořádně **příznivě se** (zejména s ohledem na pokles cen plynu pro domácnosti) **vyvíjely** v letním období **ceny** v oblasti **bydlení** (proti červnu - 0,3 %).

Meziroční nárůst spotřebitelských cen (životních nákladů domácností) **proti 1. – 3. čtvrtletí 2012 činil 1,5 %** a byl nejnižší od roku 2010.

Domácnostem důchodců vzrostly životní náklady meziročně **o 2,2 %**, což byl o více než polovinu menší nárůst než ve srovnatelném období roku 2012 (vyšší dopad dražší výživy a finančních vydání u těchto domácností kompenzoval výrazný pokles dynamiky jejich nákladů na bydlení, zdravotní péči a dopravu).

Mírně nadprůměrně vzrostly **životní náklady domácností žijících v hl. m. Praze** (index **101,8 %**), kde větší konkurence sice nedovolila razantnější zdražení komodit určovaných trhem (zejména potravin a v dopravě), ale ceny bydlení byly značně nadprůměrné, a to ve všech hlavních skupinách služeb (významný vliv přitom měla nižší výchozí základna roku 2012 – viz tabulku č. 22).

Podle aktuálních dílčích dat ČSÚ z počátku ledna 2014 **vzrostly spotřebitelské ceny v prosinci 2013** (proti prosinci 2012) **o 1,4 %**. **Největší vliv na tento nárůst** cenové inflace **měly** výdajové skupiny „**potraviny a nealkoholické nápoje**“, „**alkoholické nápoje a tabák**“ a „**bydlení, voda, energie a paliva**“.

Průměrná míra cenové inflace vyjádřená přírůstkem spotřebitelských cen v roce 2013 proti průměru roku 2012 dosáhla (v souladu s odhadem MPSV) **1,4 %**, což představovalo nejnižší inflaci za poslední čtyři roky. **Životní náklady domácností důchodců se** meziročně **zvýšily o 2,0 %**.

Podrobnější rozbor cenové inflace bude proveden v dubnu t. r. v rámci komplexní analýzy příjmové a výdajové situace domácností za celý rok 2013.

3. Peněžní výdaje, úvěry a úspory domácností

Ze základních dat o vývoji výdajů a úspor v sektoru domácností statistiky národních účtů (tabulka č. 1 v příloze) je zřejmé, že:

- ⇒ **1 432,3 mld. Kč** (92,5 % ze svého úhrnného hrubého disponibilního důchodu) vynaložil sektor domácností na výdaje spojené s individuální spotřebou (bylo to o 1,4 p. b. více než o rok dříve); meziroční přírůstek těchto výdajů činil ovšem jen **11,3 mld. Kč**, což bylo nominálně o **0,8 %** více než ve stejném období roku 2012, domácnosti tak – vzhledem k cenové inflaci - **nakoupily méně zboží a služeb** (reálný index 99,3 %, tj. propad 10,0 mld. Kč),
- ⇒ **hrubé úspory** (140,7 mld. Kč) **byly** proti srovnatelnému období roku 2012 **o 8,9 mld. Kč nižší**, míra úspor (poměr hrubých úspor k disponibilnímu důchodu) ve stejném srovnání **poklesla** o 0,5 p. b. **na 9,1 %**.

I přesto, že nominální příjmy domácností podle statistiky rodinných účtů po celých 9 měsících roku 2013 klesaly, jejich **výdaje se snižovaly o něco pomaleji** (nicméně ke zlepšení vývoje HDP spotřeba nepřispívala). Po celé uvedené období totiž **hlavním činitelem** nebyla větší poptávka po zbytném zboží a službách ze strany domácností, ale **dlouhodobý dopad zvýšení sazeb DPH, spotřební daně na tabákové výrobky a cenových deregulací**. To se týkalo celé struktury spotřeby, zejména však nezbytných statků, jako jsou výživa a bydlení.

Vývoj čistých peněžních výdajů domácností zařazených do šetření zpravodajského souboru statistiky rodinných účtů byl **následující**:

- ⇒ **výdaje jednoho člena domácnosti** uvedeného souboru činily měsíčně v průměru **10 940 Kč** (vč. nespotebních vydání), což bylo nominálně **o 0,5 %** (55 Kč) **méně než v 1. – 3. čtvrtletí roku 2012**, domácnosti tak vzhledem k inflaci **vydaly za zboží a služby více peněz** než před rokem - svědčí o tom **pokles reálných měsíčních vydání o 220 Kč (o 2,0 %)**,

- ⇒ **poptávku** domácností po zboží a službách **charakterizoval** zejména **vývoj** tzv. „**spotřebních**“ **výdajů** (nepatří sem „nespotřební“ výdaje na pořízení a rekonstrukci nemovitostí a aktivity spojené s péčí o užitkovou zahradu a užitková zvířata), **kteří tvořily 90 % veškerých vydání domácností** - jejich vývoj v průběhu roku 2013 zaznamenal zdánlivou akceleraci od mírného růstu v 1. čtvrtletí (meziroční index 100,8 %) až po 101,7 % v lednu – září – **reálně** však vzhledem k inflaci víceméně **stagnovaly** (index 100,2 %); zbytnější „**nespotřební**“ **vydání** naopak **klesla o plných 17,8 %**,
- ⇒ v podrobnější **strukturu** úhrnných **spotřebních vydání** domácností **došlo** u všech nebo u větší části domácností **k poklesu váhy** výdajů na **rekreaci a kulturu, pošty a telekomunikace, bytové vybavení a alkoholické nápoje a tabák** – tedy většinou u nákupů zboží a služeb nad rámec základních životních potřeb; největší počet typů domácností vykázal **nárůst podílu** peněžních **prostředků** vynaložených **na bydlení** (energie, nutná údržba bytů), **dopravu** (pohonné hmoty), **výživu** (zelenina, ovoce, maso), **ostatní zboží a služby** (tj. finanční platby, pojistné apod.) – viz tabulku č. 23 v příloze.

Nadále **pokračoval mírný trend růstu zadlužení domácností**, kdy podle údajů ČNB činil **úhrnný objem půjček domácností** k 30. září 2013 celkem **1 160,6 mld. Kč, což bylo o 40,8 mld. Kč (3,6 %) více** než ke stejnému datu roku 2012:

- ⇒ **rozhodující část** meziročního **vzestupu objemu** bankovních peněžních **půjček představovaly úvěry spojené s bydlením** (+5,0 %), jejichž celkový objem **835,7 mld. Kč** byl o **39,7 mld. Kč** vyšší než o rok dříve. Zatímco objem hypoték nadále rostl (+6,4%), úvěry poskytnuté v rámci stavebního spoření pokračovaly v poklesu (-11,2 %), domácnosti přitom využívaly velmi nízkých úrokových sazeb nových hypotečních úvěrů zejména v kombinaci s relativně nízkými cenami na trhu realit,
- ⇒ i přes mírný pokles spotřebních úvěrů se na rozdíl od třetího čtvrtletí roku 2012 celkový **objem ostatních úvěrů** meziročně **navýšil**, a to o **1,2 mld. Kč** (viz tabulku č. 24). S výjimkou nemovitostí tak stále trvala opatrnost domácností se dále zadlužovat,

- ⇒ marginální roli mají dlouhodobě u českých domácností s podílem 0,1 % na celkovém stavu **úvěry v cizích měnách** (představují pouze objem 1,7 mld. Kč), u nich navíc došlo **meziročně ke snížení o 0,1 mld. Kč**,
- ⇒ na celkových úvěrech **se dlouhodobé bankovní úvěry domácností** ve výši **1 059 mld. Kč** podílely z 91,2 %. Růst tohoto typu úvěrů byl navíc rychlejší (+4,3 % meziročně) než celkové zadlužení; hlavním důvodem byl při dalším oslabování poptávky domácností pokles úvěrů na spotřebu (-0,1 %),
- ⇒ příjmové problémy domácností se projevily také v **růstu úvěrů v selhání** (nesplácených úvěrů), které na konci září 2013 dosáhly **59,7 mld. Kč** (+1,8 % meziročně) a jsou hlavně tvořeny spotřebními úvěry se selháním (23,8 mld.) a úvěry na bydlení se selháním (28,5 mld.).

Domácnosti vytvořily za prvních devět měsíců roku 2013 nové **úspory**, stále více se však **orientují na likvidnější netermínované vklady** v podobě dominantních žirových účtů či peněz na běžných účtech a vzhledem k nízkému úročení již jen omezeně na různé dlouhodobější formy spoření:

- ⇒ **objem** bankovních (korunových a devizových) **úspor** činil ke konci září 2013 celkem **1 788,9 mld. Kč** a podle dostupných údajů ČNB meziročně **stoupl o 33,9 mld. Kč (1,9 %)**. **Došlo tak k výraznému snížení tempa růstu objemu vkladů**, kdy **byl v prvním až třetím čtvrtletí celkový přírůstek pouze 18,6 mld. Kč** oproti 43,6 mld. Kč za stejné období předchozího roku. Jednalo se hlavně o následek malého růstu hrubých disponibilních důchodů snižujícího schopnost domácností šetřit,
- ⇒ skladba přírůstku úspor se od minulého roku výrazně nezměnila: trend poklesu termínovaných vkladů domácností se v roce 2013 zrychlil a snížení nastalo i v dynamice růstu netermínovaných vkladů. Celkově **netermínované vklady** na konci září **meziročně vzrostly o 61,4 mld. Kč** a **termínované vklady poklesly o 29,3 mld. Kč**,
- ⇒ stejně jako u úvěrů, domácnosti využívají pro vklady převážně domácí měnu. Na konci třetího čtvrtletí roku 2013 činila podle ČNB **výše cizoměnových vkladů 61,0 mld. Kč** a meziročně došlo k jejich zvýšení o 1,8 mld. Kč.